

De hade jobbat sen tidiga morgontimmen, och som de jobbade, de tittade inte ens upp. Det var fortfarande mörkt när de gav sig av, och när de kom fram var det strålande morgon.

Hela dagen jobbade de.

De sa inte många ord.

Om de ändå sa nåt till varann var det som om de mumlade för sig själva eller muttrade ilsket. De behövde inte ens titta upp från sitt arbete.

Låt den andra höra om hon vill, kanske till och med förstå vad som sagts. Som om de inte var beroende av varandra, bara av arbetet.

Låt den andra prata på bara, för fan i helvete, låt henne mala på med sitt.

Vinet låg i den mellersta åkerlappen. Vilket hos oss betydde att man inte tog bustigen där man vallar djuren, inte den steniga, nedre vägen, utan åkervägen som också kallades sexfamnsvägen. Långt ute låg det, det tog nästan fyrtio minuter. Längs vägen fanns åkern, kollektivets slätteräng, kollektivets granplantage, och många hektar med fänkål som tillhörde gud vet vad för sorts experimentodling, där doftade det allt, ingen visste vad i morsfittan man skulle ha det till, eller varför man höll på.

Sedan fanns det längs vägen en jättelik hage i flodområdet dit man föste boskapen, inte på boskapsstigen utan på sexfamnsvägen.

Gräset praktiskt taget dånade mellan djurens käkar, så högt växte det sig här borta.

I bortre änden låg den gemensamma brunnen med vattenkaret. Därifrån tog man vatten i tunnor till besprutningsvätskan, bordeaux kallades den.

Längs vägen var också skogen. Zigenarnas övergivna lergropar på bägge sidor om vagnsstigen.

De kom om våren, år efter år kom de och grävde upp den fina gula leran och blåleran ur vår jord, den som vore fin nog åt kruk-makarna, de gjorde tegel och lät det torka i solen, men en dag kom de aldrig mer tillbaka.

Det låg kvar och sprack sönder, alltsammans.

Nuförtiden är det ingen som har lera till att bygga, inte ens till svinstian eller dasset.

Men man ska också veta att de på väg till vinfälten längst bort passerade ett mycket lågt liggande, namnlöst område som kallades för de statliga jordarna, fast de hade slutat vara statliga för länge sen, där växte det inte ens några buskar, för mot senvintern översvämmades de av isfloden, de skrapades rent av drivisen. Och vad i hela morsfittan skulle staten göra med dem. De gjordes om till kommunal mark. Här på låglandet möttes den översvämmade flodens bägge grenar. Dammen var till ingen nytta. Längre upp var det just dammen som gjorde att floden steg och rann över hit, där sen ingenting kunde hejda eller leda bort den.

De tror att vi är så dumma att vi inte begriper.

Det här är vad de lämnar kvar åt oss, sin odugliga mark. Varför byggde de då sin jävla statliga damm.

Floden drog sig tillbaka framåt mars eller april, tynade bort och återvände till sin bädd, men innan dess hann den förvandlas till ett innanhav, ett myller av is och vind med skräckinjagande brus.

Under kalla nätter frös den till, men underifrån värmdes den ju av jorden, och det knakade och dånade i isen. Vi hörde det därinifrån. Man kände hur det smällde och sprack i isen där ute. När den sprack gick det en dov stöt genom marken under husen.

Här var vår fosterländska jord inte mer än sand, sand, lite bråte och avlagringar från floden. Det lät som om Gud fader slog på puka i himlen. Ändå var det vackert, detta sank, otjänliga, ödsliga, gyttjiga, sandiga och leriga lågland som sträckte sig till horisonten, som folk envist kallade för statligt och där det knappt fanns några växter kvar förutom lavar och mossor. Om våren täcktes det bara av ranunkelns gula svall, och framemot sensommaren färgades det lila av borstnejlikan. Där förökade sig syrsorna, och om somrarna vårtbitarna.

Blicken förrirrade sig i det. Bakom det reste sig kullarna med sydligt eller västligt belägna vinodlingar.

När floden kom, och kom gjorde den som amen i kyrkan två gånger om året, så tog man sig varken in i byn eller ut ur den. Det forsade över den gamla grusvägen, minsann. Fast någon grusväg var det ju inte längre. Floden forsade över den asfalterade vägen som ännu kallades för grusväg. Åtminstone två gånger varje år fick bagaren och handlaren se till att för satans djävlar ha mjöl och varor i reserv. Isfloden kom, och några månader därpå kom oftast vårfloden. De fick fylla på sina lager ordentligt. Så har det varit här sen tidernas begynnelse, vattnet bara kom. Ingen idé att muttra över det. Så sa redan min farfars farfar. Småpojkar fick spana efter floden från vaktornet. Det var deras uppgift. Man ringde i klockan. Inte alls bara protestanterna, katolikerna ringde också, man höll utkik på var sitt håll. Under årtusenden hade floden knuffat, packat och pressat upp kullarna med sin sand och gyttja. Hos oss kallade vi dem för berget. Jag ska upp på berget idag. Gick man upp på berget kom man till ett jordiskt paradiset. En öppen himmel därovan. Tystnad, stillhet, fågelsång. Som om det fanns en till himmel över himlen, men ändå dit upp såg man inte med sina två ögon, inte ens om man så stod och spanade hela dagen, fast man såg att det fanns någon eller någonting där. Det var som om luftskikten skälvde till och gled över varandra på den där himlen ovanför himlen.

Räven tog vindruvorna. Det kloka djuret visste att undvika de fällor man satte ut.

Räven är slugare än du, vet du väl.

Han vet allt hur han ska jävlas med dig.

Eller om det var vildsvinen som tog fallfrukten. Det fanns de som strödde ut råttgift på frukten. Det åt svinet inte av. De skulle dö i sina mödrars magar allihop, som gör sånt mot mänskligheten. Svinet vet på lukten att han inte får äta det. Men plockar jag lite maskros åt kaninerna är det de som stryker med, kaniner är så dumma att de inte vet på lukten. En sån mänska skulle Gud ha ihjäl på fläcken.

Dit ut hördes knappt klockringningen. Ska mina kaniner dö för deras skull.

Om man ropar, ekar det från den närmre himlen, inte den bortre. Dit opp når inga röster, inga svordomar och inga böner. Den är som en lysande, lycksalig mardröm. Finare än så kan det inte bli. Där är det blåa inte blått, där ovan har det blåa ingen färg alls, sådan himmel har vi här hos oss.

En fasantupp flög upp med höga rop. Äpplen fanns det gott om, plommon också, av en halvild sort som växte direkt från kärnan, eller från roten en bit ifrån trädet.

De där var det turkarna som tog hit. Såna äpplen har ungrare för tusan aldrig haft.

Man behövde inte ens ympa plantan.

Aprikosen ympade man gärna på vildplommonets stam, det tog sig nästan alltid, och då blev frukten inte så känslig mot tidig frost. Det var inte bara aprikosen man ympade på plommonstammen, utan också storblommig persika, den som är grön på ena sidan. Man beskar noga sin halvilda plommonplanta, den skulle inte bli buskig, utan ha en stam och en stilig krona.

Frukten gav ifrån sig sin riktiga sötma när den kokats i kittel över öppen eld i tre dagar, så som min farmor och de andra gum-morna gjorde, de där odugliga gamlingarna.

Nu var det redan mitten på oktober.

De där har tid med sånt, hur skulle väl jag ha tid med sånt i mitt eländiga liv, allt måste jag göra själv i det här förbannade huset.

Vem skulle annars göra allt arbetet om inte jag, säg mig det, mitt kära barn.

De satt ute på gården dagarna i ända vid sina rykande kittlar och rörde och rörde, alla odugliga gummor som man inte längre kunde ha till nåt, de skulle väl trilla omkull om de tog ett steg.

Rysliga fula kråkor, allihop.

Unga fruarna stack dem gärna med sina vassa tungor närhelst de fick chansen.

En sån svärmor skulle de allt plocka ner.

Hör ni svärmor, låt det för i hela morsfittan inte bränna fast, hör hon det? Det måste hon ändå klara, vad annars duger hon till. Kan hon inte vakta kitteln längre. Ska jag behöva trassla med plommonen också, som jag sliter från morgon till kväll.

Tur att jag såg det i tid. Tro mig, det skulle genast ha bränt fast om inte jag inte märkte det, lita på det.

De där lastgamla änkorna, för de var alla änkor, fick bara lämna kitteln för att lägga ved på elden. Deras gubbar hade dött för länge sen, nere i jorden låg de, men var så säker, varenda natt gick de igen för att besöka sina gummor.

Vad ska han komma tillbaka för, den musen har väl torkat igen.

Och sönerna då, de sa alltid mor lilla, mor lilla, mor har så rätt så, sen sket de just i henne.

Ibland hann hon inte röra om eller lägga på ved i tid.

Gamlingen tänkte på annat, och så brände det fast.

Mens hon fumlade efter veden som hon lagt fram i förväg. Bara inte glöden rasar ut under kitteln så flickan ser och ger mig ovet, ska hon bränna ner allt för oss, ska huset mitt brinna ner och den dyra skörden på loftet fatta eld, hör hon det svärmor, för om

gumman inte skyndade sig brände plommonen fast, det är då ett som är säkert.

Hon väntar på sin gubbe, eller vad i hela satan, han borde komma tillbaks och banka på henne ordentligt, så dystert är ju den gamla jämt.

Det kan hon allt vänta på, hördu.

Bara han inte knackar på hos dig om natten med sin långa stav, så att du skiter på dig.

På kvällen täckte man över kitteln, på morgonen började man om, tände på därunder och satte igång att röra. Man rörde och rörde. Men det söta i plommonen kom bara fram ordentligt om de suttit kvar på trädet vid den första frosten, och om köttet skrumpnat vid stjälken.

Munnen på gamlingarna bara går, som röven på en höna. De vet knappt vad de säger.

Du kan inte bara gå på som en tjur och plocka frukten eller skaka trädet när du får lust. Det är inga valnötsträd, inte ska du slå och skaka det stackars trädet. Ibland lossnade frukten när den första frosten kommit.

Hösten måste vara lång och torr, så att frukten hinner bli söt av solen.

Vi har torra höstar här minsann, nästan vartenda år.

Två stjärnklara, iskalla nätter, när vattenytan fryser till. Sen ligger frukten uppdukad under trädet, var så säker.

Efter tre dagars långsam kokning i kittel blev det en rökig, kladig, söt, doftande kryddig massa med lila lyster, som lossnade lätt från botten.

Dessa våra plommon är inte så feta, men man måste allt akta dem.

Man hällde sylten i blanka krukor, täckte över dem med smörpapper och knöt om med snöre.

Plommonsylten kunde stå i årtal, i decennier, längst upp på

hyllan i rummet. Man behövde inte ett enda gram socker från affären. Man fick ha kniv till att skära sylten ur krukan. Längst upp blev den vit av fruktens eget socker som trängde fram.

Den fick inte ens smak av rummets mögellukt, så söt blev den.

Man planterade äpplen och möra bigarråer som mognade tidigt och gav en riklig skörd. De unga kvinnorna tog dem med sig på den tidiga färjan till marknaden i Buda. Hallon och jordgubbar var traktens främsta produkter, under häftiga förhandlingar och förbannelser hämtades de av uppköparna från de större hushållen och insamlingsplatserna i vackert dekorerade lådor och korgar.

Byns kvinnor odlade bären på stora fält, manfolket gick i väg för att arbeta, men inte i det kollektiva, för det kunde djävulen ta, utan till de återstående guldkroneåkrarna, som folket häromkring brukade kalla dem, det var mer värdefull jord som täckts av ett rikligt lager av flodens gyttjiga slam. De jordarna hade staten inte tagit, för Rackar-Janis vänner hade passat på att skriva in dem i kommunens fastighetsbok.

Det stormade i dagar när uppköparna varit här och tagit med sig våra dyrbara hallon, våra jordgubbar och krusbär.

Vad jag slet med bären, och sen fick jag just inget för dem.

Alla ville veta vad de andra hade fått för ett kilo, det vill säga hur mycket som var just inget. Ingen ville berätta. Men det pratades i familjen. Man sa en hög siffra. Ryktet skulle gå. Att låta nån annan få mer, det skulle man aldrig förlåta sig.

Och jag då, jag fick ännu mindre, för satans djävlar. Inte var dina finare, inte.

Då skulle du inte ha tagit så lite.

Jag vet väl vad jag gör.

Att det alltid ska vara du som råkar illa ut.

Så jävligt har vi det här i världen.

Gubben min sålde mina jordgubbar för si och så lite, kan ni tänka er det.

Du skulle ha gift dig med en annan.

Lägg dig inte i, sa jag ju till honom.

Att det alltid är andra som får lyckan med sig.

Vem fan skulle jag ha tagit, säg mig det. De som blev kvar hemma var dumdjävlar allihop, eller så gick de och drunknade.

Var och en visste och berättade gärna hur många guldkronor ens åkrar var värderade till, innan Bandi Kóbor Farkas och hans gäng kom, tog dem och satte in dem i det satans kollektiva. Ditt ska vara gemensamt med mitt, men ditt och mitt är inte gemensamt. De skithögarna, ruttna är de allihop. Så gick det till när de gjorde oss till fattiglappar, nu är det drängen som styr och ställer, och jag får vara daglönare åt mig själv.

Det var inget man glömde i första taget, ofta talade man om hur de två skithögarna haft polisen med sig när de kom. En fläck i pappas byxor, mer än så borde de aldrig ha blivit. Men sen blev de av med sina poster, det var en fröjd att se hur de kastades ut. Som drängen kastar sin stinkande fotlapp när den dryper av smuts.

De gjorde jobbet, de gjorde sitt, sen fick de gå.

Efter dem kom alla smutsiga judar och satte sig på stolarna.

Minns du när de kom så malliga och granna, de hade nya pistoler och nya tjeckiska batonger båda två, gick upp och ner för gatan och gav sig på folk, ska du smaka på batongen, så talade de till bönderna, här har du, nu ska du få ditt fega kräk, de kom i sina präktiga uniformer som de just packat upp ur lådan, gråa var de, av fint gammalt ylletyg, var i hela morsfittan de nu fick tag på sådan ylleväv, man såg till och med vecken där jackorna varit vikta, att de inte kvävdes redan i livmodern.

Jobba, det kan Róza, det är en sak som är säker, så sa alla, Róza vet hur man jobbar. Som om man annars inte hade trott henne om det. Visst, hon knotade alltid medan hon jobbade. Det var den allmänna åsikten bland kvinnorna i byn.

Jobba, det kan hon, det är det inget fel på, fast hon knotar. Man skulle ha med henne överallt.

Den där är stark som ett djur.

Det gör väl inget att hon knotar, men måste hon hora runt så som hon gör.

Det kan du väl låta henne ha, låt den stackaren ha sitt hor.

Vem vill inte hora, Jocika, inte är väl du nåt undantag, flickan min.

En gång var du minsann en riktig hora, det säger alla.

Det är väl ingen skam i att vara hora.

Vi är väl människor ändå.

Man skrattade åt Róza, vilken hora hon är, hon låter sig lägras av den där Höss, av den där jätten till karl, varje vecka gör hon det. Och av Gyula Blahó också. Den där är bara en pojkspoling. Han kan inte torka sig i baken själv, men på kvällen ska han ha sig ett fruntimmer, fan ta honom. Om hans far visste alla att han var en horkarl i unga dar.

Men man talade aldrig om att Róza skulle ha nåt fel på huvudet, att hon var född ofärdig.

Man ansåg helt enkelt att ödet kan drabba vem som helst. Man föder ett barn som är ofärdigt, och det vill inte dö. Då kan man väl för fan inte slå ihjäl det.

Det är bäst att tiga, flickan min, att aldrig tala om sådant, så inte du också får ödets straff.

Ett ofärdigt barn satte man ut i kylan, i den klara vinterluften. Blev hon inte sjuk kunde hon skylla sig själv, då vart hon kvar.

Róza kunde de ju inte sätta ut, på henne syntes det inte i förstone, bara när hon blivit större och vred sig hit och dit på marken.

Vilken tjusig liten flicka hon var ändå.

Jobba, det kan hon, var så säker, det var så man helst talade om henne. På henne är det ingen hejd. Alla var de stolta över henne, att de hade en sån flitig Róza, även om hon fick sina ryckningar. Hon

äter inte mycket. Trots att man trugar henne, åt nu Róza, inte ska du gå hungrig hos mig, ingen ska säga att jag inte gav dig att äta.

Hon lämnar maten på tallriken.

Lämna nu inte den dyra maten, annars proppar jag i dig med skedskaftet, som i en gås.

Då äter hon. Man måste ju säga åt henne och styra henne rätt, då fattar hon.

Så stark kan ingen mänska vara, så sa man också om henne, då är det djävulen som lyfter sista kilot.

Jag ger henne att äta i den lilla röda kastrullen, man vämjs ju ändå av henne, vi äter inte ur samma kastrull, men då lämnar hon maten.

Det gör väl detsamma om hon inte äter. Hon står bara där som en ko och glor på en med sina stora ögon.

Du får väl visa henne.

Det skulle vända sig i magen på mig om jag åt med henne.

Jag vill inte kivas, vännen min, jag säger det så att du ska förstå, det är vad jag märkt, vara sig det är djävulen eller ej. Visar du henne vackert, så gör man, flickan min, duktigt nu, Róza, pass på, gör så här, vad du är klok, flickan min, duktig är du, då begriper hon genast.

Inte ens mot kvällen blir hon trött, så stark är hon. Lejer du henne behöver du inga djävlar, det får du själv se.

Alltid gick de till fots, hon och Róza, fram och åter på den dammiga vagnsvägen, den berömda sexfamnsvägen. Inte nånstans fanns en sån berömd vagnsväg i hela vårt välsignade Ungern. Hit hade man skickat stora vetenskapsmän för att mäta och rita så som de behagade på sina prassliga papper, och gräva djupt skulle de, flera hål grävde de för att se efter vad som fanns under den gamla vägen, vad det nu var de så noga letade efter.

Morgon och kväll skulle de fotografera hur man föste djuren, hur vår präktiga herde kom med sina hundar, det var otroligt vad de ställde till med på den där sexfamnsvägen.

Den leder ända hit från Rom, gott folk, här fraktade man kyrkklockorna för att hinna välsigna dem till påsken. Här på den romerska vägen skickade man herden fram och åter, på den romerska vägen, kom hit med hundarna, fös djuren dit.

Den kommer inte från Rom, utan från Pócsmegyer. Vad pratar de för strunt.

Vad bryr ni er om var i hela morsfittan vägen kommer ifrån. Det är här jag föser mina djur, inte i Rom, och det är här jag ska i jorden till slut.

Men han snärtade ändå flitigt med piskan, det kan du ge dig på, han visade dem hur folket gör här hos oss.

Annars gick de på stigen, bustigen som vi kallar den, i den djupa sanden, det var en grann stig, med boskapen som vaggade långsamt där framför, men inte hade de bråttom, vem tusan vill gå i dammolnet bakom djuren, de hade väl lungor att andas med som alla andra, och då tog Róza alltid av sig skorna eller sandalerna och hängde dem på hackan sin.

Hon såg på sina fotknölar som sjönk ner i sanden, på sina tår. Hon särade på dem en aning, fast det blev tyngre att gå på det viset.

Vägdammet bestod till största delen av flodens slam, färskare växtdelar och ett regnbågsskimrande finkornigt kvartsstoft. Detta var vår dyrbara fosterjord som skulle nära oss och ta emot oss. Nån annan fanns det inte. Sanden rann lätt undan under Rózas fotsulor, omslöt fotknölarne och rann över fötterna på henne.

I gryningen smekte den hennes fötter för varje steg hon tog. För henne blev det en enda lång smekning att gå.

Hon njöt av att se allt det goda, se silkesormarna som ringlade omkring fötterna.

Smekningen från den torra sanden som पोस्ते omkring hennes fötter var sval och skön i gryningen, och het i kvällningen. Stegen blev lätta, Róza formligen dansade och vaggade fram på sina spretande tår, de svala smekningarna följde henne hela vägen

ut till paradiset på jorden, liksom på hemvägen när de återvände tilltufsade och svettiga i solnedgången.

Gumman, som ju var lastgammal och just inte dög till nåt här i världen, följde Róza därför strängt och mätte hennes varje steg med blicken, för att se vad hon tog sig för och vart hon var på väg.

Man får inte släppa henne med blicken, min skatt.

Alltid villar hon bort sig.

Gamlingen muttrade för sig själv om den där Róza som ville dansa hela dagen lång. I stället för att gå på sina två ben, för djävulen.

Hon får att äta och dricka, och rättvist betalt, ja, mer än så, men då får hon allt gå framför mig tills vi kommit fram.

Róza måste alltid ha sin betalning, om nån inte genast gav henne dagslönen klagade hon i högan sky.

Aj aj, Róza, idag har jag inga pengar, sånt kunde man inte säga till henne. Du Róza, kom och hämta pengarna dina imorgon. Inte glömmer jag dem, det ska du inte oroa dig för. Róza kunde bli mycket arg på kvinnorna som sa så. Jag har bara stora sedlar, det kan jag inte ge dig utav. Gubben min får löning imorgon. Hör du Róza, jag måste växla hos brevbäraren Rózsi först. Róza hade kunnat kasta sig över den som sa så. Hon förstod inte sånt som växling och löningsdag. Hon jobbade ju som hon skulle, det hade hon alltid gjort, och så ville de inte ge henne daglönen. I hennes klena hjärna stod det uppskrivet att hon varenda dag skulle ha lön för sitt arbete. Förresten förstod hon sig inte på pengarna, sedlar och mynt, vad det var för skillnad på en hundring och en tiolapp, man kunde ge henne vad som helst, bara det var pengar, hon skulle helst ha många av dem, bara det prasslade och skramlade i handen.

Man gav henne inte mycket, det var ju därför så många hade henne till att jobba, men lura henne, det gjorde man inte, man gav henne aldrig nån gammal sedel eller en näve ruttna ören.

Hennes mor räknade dem alltid, fan ta den där tokiga Panka, det kan du ge dig på, visst räknade hon, inte skulle hon låta sig luras.

Gå du, Róza, gå, för tusan, det är också med i dagsverket, dansa inte runt så mycket på fötterna dina.

Andra gånger gick hon som en sömngångare. Som om hon snart skulle falla omkull.

Somna inte, Róza, vad hade du för dig i natt om du inte sov. Var det den där pojken Blahó som hoppade in genom ditt fönster igen, han kan ju inte hejda sig, jag ser ju hur du går.

Han följde väl Höss i fotspåren.

Man fick mana på henne så att hon höll sig vaken.

Har far din hållt i dig brännvin, eller vad i hela morsfittan, har mor din stoppat vallmo i munnen på dig.

Du måste säga åt henne, så sa kvinnfolket, alltid måste du mana på henne, gör si, gör så, gå hit, inte dit, vart ska du nu, vem vet vad Róza annars går och tänker på.

Hör du Róza, drömmer du om karlar igen, du skulle väl behöva en karl, en att giftas med.

Men de bara rotar runt i trosorna dina.

Och vilken hemgift hon skulle få av fru Pásztor sen, den där lilla hackan och två par fintrosor skulle hon få med sig.

Kvinnfolket förde gärna de där trosorna på tal. De skrattade åt att Róza hade två par rejäla underbyxor. Hon har trosor till att ha på påsken, vet du, och jultrosor har hon också, ett par varma sköna pälstrosor. Hennes mor har köpt dem båda, den klyftiga Panka, det ska väl bli hennes hemgift, hon är omtänksam hon. Man skrattade åt henne. Man skrattade så att det fräste. Rózas mor hade nämligen fått sig en avhyvling hos den rumänska doktorn, lyssna här fru Pásztor, det duger inte att en så stor flicka ska gå utan trosor, att hon inte kan stoppa in lite bomullsvadd, ser inte fru Pásztor att blodet rinner längs låren på henne nu igen, till allas bedrövelse.

Panka grälade förgäves på rumänen, hon har ju sina sommartro-

sor, vad är det doktorn säger, hon har fina pälstrosor till vintern, vad talar doktorn om, jag köpte dem själv, så sant som jag säger det, jag köpte dem bäge på marknaden i Pomáz, doktorn kan lita på det, inte ljuger jag för doktorn, må Herren slå omkull mig om jag ljuger, visst har jag köpt trosor åt henne, men hon vägrar ha dem på sig, hon har dem inte ens på kalla vintern.

Jämt tar hon av sig trosorna. När hon blöder och när hon inte blöder. Inte hjälper det att jag tar dem på henne, att jag stoppar in bomullen med mina egna två händer.

Den knuffar hon ur sig.

Man hade roligt åt fru Pásztor, inte hade hon väl nånsin skött om Róza. Hon sket väl i om Róza fick sin blödning eller inte. Det är tur att de har tidningspapper på dasset och inte måste torka sig med fingret. Skulle de ha bomullsvadd i ett sånt hus, säg mig det.

Bomullsvadd har hon aldrig köpt, det hade min svägerska talat om, och vad bråkar hon då med den där rumänen för.

Du talar ju Róza till rätta oftare än hennes egen mor.

Hon har satt Róza i det kalla skafferiet, där får hon stänka med sitt drägel, inte tar hon väl på Róza några trosor.

Inte ens en torftig kamin har de i skafferiet.

Fru Pásztor skäms inte att säga att det inte finns nån skorsten till skafferiet, därför har de inte nån kamin där.

Gör en skorsten då, era lata stackare. En ynka skorsten kan ni väl mura åt er egen flicka.

Folk i affären hade undrat vad hon skulle med bomullsvadden till.

De lever som zigenarna, jag säger dig det.

Hon har lärt sig mer av mig än av sin egen mor.

Róza håller sig ändå varm, sa de och skrattade. En sån päls har ingen annan. Det är därför hon inte tål att ha de där fina trosorna på sig.

Pojkarna vet vad de ska leta efter. De kan aldrig ta miste, så stor och het är musen på henne.

Om inte jag vaktade på henne skulle hon gå alldeles naken, det kan doktorn lita på. Redan när hon var liten tös kastade hon av sig alla kläderna.

Man skrattade samfällt åt Rózas mor, åt Rózas trosor, och åt den rumänska doktorn också, han som alltid sa rakt som det var, honom kom ingen undan.

Det var de ändå stolta över, att de hade en sådan djävel till rumänsk doktor, en sån där har de ingen annanstans.

Kom inte till mig så länge ni dricker. En dag kommer er lever att sprängas, och hur ska jag hjälpa er då, kan ni säga mig det.

Man hade roligt åt allt vad den rumänska doktorn sade.

Inte kan jag titta in där på er, klart att det rinner på er när ni inte tvättat er på åratat.

Kom tillbaka när ni är ren.

Är det utslag så är det, vad ska jag göra åt era utslag.

Det var ni som kliade sönder dem, inte jag.

Man sa också att rumänen avsiktligt förnedrade den stackars goda fru Pásztor inför de andra, den koppärriga Panka, trots att hon jämt visade sån respekt för honom och kallade honom för herr doktor.

Så eländiga är vi, inte ens en ungersk läkare kunde vi få.

Omtyckt kunde han aldrig bli, deras rumänska läkare, trots att han var transsylvansk ungrare, den arma stackaren, så sa man, för alla visste om det. Till oss har han flyttat för att tjäna bättre och få det bättre ställt, han vill ha det som är vårt.

Han kommer ju från Rumänien, det vet väl pastorn bättre än vi, var Rumänien finns på kartan.

Den som en gång var rumän förblir ändå rumän.

Pastor Tölösy fick ingen rätsida på deras villfarelser och deras förtrytelse, hur han än försökte tala dem till rätta. Han förklarade

förgäves att doktorn var lika mycket ungrare som de själva. Det finns ingen skillnad emellan. Ni har väl öron att höra med, ni hör att han talar ungerska.

Så ren ungerska har ni aldrig talat.

Hör ni inte det.

Om han talade rumänska hade ni inte förstått.

Men inte heller han blev omtyckt, inte ens församlingens tre äldste trodde honom. De baktalade honom och sa att pastorn måste ha dolda avsikter.

Det kan inte vara på nåt annat vis.

Man sa att också prästen haft sina snedsprång, fast han alltid ville visa upp att han var så trogen frugan sin.

Vad vill han säga med att rumänen talar rent. Inte tvättar han sig i munnen.

Skulle vi vara smutsiga i munnen.

Är vi då bara oduglingar för dig, du stora präktiga Tölösy.

Dag efter dag ska vi behöva tåla denna förnedring.

Han tar oss för smuts.

Man aktade sig för honom, den där Tölösy håller oss för intet, han ringaktar och lurar oss. Man ångrade redan att man valt honom till präst, men efter så många år kunde man inte gärna skicka bort honom, så många barn som han hade. Och när den där kom hit fick vi ge honom att äta. Många möbler hade han med sig, men just ingenting att äta.

Hur många kompotter fick han inte av mig då.

Han jävlas med oss, den där.

De äldste granskade oavslått församlingens utgifter för att hitta nåt fel.

Några fel fann de inte, det var fru Tölösy som gjorde sammanställningen, och hon hade minsann gått sin skola. Men vad hjälpte det, man litade inte på fru Tölösy heller.

De begrep aldrig vad i hela morsfittan prästen ville ha sagt,

alltid skulle han förklara och förklara. Som om han vore deras lärare.

Inte behöver vi några fler lärare, det räcker med Hamza.

Men hans mor var minsann en grevinna Szécheny, den där Alice, grevinnan Alice Szécheny, eller vad i hela morsfittan hon nu hette, hans mormor Blanka var en av flickorna Zichy, en sträng dam, stor som en gammal oxen var hon, för tusan, med sina svarta spetsar och sina svarta solfjädrar.

Hon sörjde sin make, det var därför hon alltid klädde sig i svart.

Hon hade mycket att sörja, det kan du ge dig på.

Allt som inte var vårt var deras, allt bortöver på bägge sidorna. Där bortom flodens högra gren var det de stora skogarna och skogsbruket med järnvägen, bortom den vänstra var det skogarna.

Och ändå har den där Tölösy aldrig lärt sig hur man talar med vanligt folk.

Akta sig, en dag ska de väl ha tillbaka allt, hittar de tillbaka kräver de igen det av alla och envar.

Ingenstans i världen fanns det en större ungrare än István Szécheny.

Med den där skulle alltså prästen i byn vara besläktad på nåt sätt.

Hos dem kunde man inte bara gå rakt in, prästhemmet var så belamrat med gamla stolar och bord. Det var bara guld och krams, stora fina bord, runda präktiga bord, men hör du fru Tölösy, vad hjälper det om dina marmorbord målats med guld om du låter krypen gnaga hål i dem, och ingen torkar av dem ens en gång.

Överallt har de speglar, men tro mig, vännen min, det är flugskit på allihop.

Att magen inte vänder sig på pastorskan när hon jämt tittar sig i spegeln.

Vad blek jag är nu igen, säger hon.

Jag lyckas inte lägga på mig, fast jag har gott om smör i maten,

och äter bra med färskost, och det feta på köttet som barna alltid petar undan på tallriken.

Fast jag äcklas av det, det är sant som jag säger, jag står inte ut med det feta.

Hos dem kan man inte ens sätta sig ner i köket. Där är det också bara sammet. Inte kan jag sätta mig här, högvördiga frun, jag vill inte smutsa ner hennes fina stol med mina lortiga kläder, man är ju så lortig av allt arbetet.

Jag tänkte att jag skulle titta in.

Jag har med mig lite smakprov till pastorn och pastorskan.

Alldeles färskt är det, vi slaktade igår.

Fläksvålen är nystekt, den är fortfarande varm, det kan pastorskan se. Grisen var så fet att vi inte mäktade med att steka all svålen igår. Och korven frös till alldeles i natt, Herre min skapare, en sån kall vinter det är i år.

Förr var det aldrig nåt som frös i mitt skafferi.

Jag tänkte att jag tar på mig sjaletten och går med en gång. Jag har med lite av blodkorven, av den fina leverkorven, och så en bit kokt fläsk på det, som man sig bör, om pastorskan inte misstycker.

Jag tänkte att jag inte klär opp mig utan kommer hit med det genast.

Men fan ta den jävla rumänen, om man kommer med korv till honom undrar han varför man ger honom blodkorv, jag vill inte ha nån blodkorv, säger han, ska jag äta blodkorv hela januari, kommer ni alla hit med er blodkorv, så här mycket korv klarar vi inte att äta upp, varför har ni inte med er kolbász i stället.

Varför undrar han det, ingen ger väl honom kolbász.

Och om man ändå ger honom kolbász, visst, här har du din jävla kolbász, låt den jävla rumänen få sin korv, här får du nåt att steka, då klagar han på att vi haft i för mycket av det feta i vår kolbász, vad är det ni försöker stoppa i mig egentligen.

Det är för lite kött i korven, hör du, det behöver du inte ens se efter för att veta. Du vet väl själv vad du har haft i din korv.

När man gör kolbász får man ju inte snåla med köttet, man får ha i ordentligt av det magra.

Är det sånt här ni matar er egen läkare med, han som tar hand om er. Så doftar inte en riktig kolbász. Om ni ändå haft i en nypa kyndel eller mejram, eller vad som helst som ger smak.

Mejram, vad talar rumänen om, vem skulle väl ha i mejram. Man har peppar i, och paprikapulver.

Mejram har man i leverkorven.

Han saknar jämt sin kyndel, den där rumänen.

Vår präst Tölösy, han vet inte ens vad vi har i vår kolbász, en sån människa är han.

Han bara glor på oss, vad då för kolbász, vad då för leverkorv, vad då för kyndel, vad då för mejram. Vad är det ni pratar om, gott folk.

Sluta prata i mun på varandra, så kanske jag begriper, men vad har rumäner med kyndel att göra.

Den där vet inte ens vad hans hustru gav honom att äta till lunch, frågar man honom så minns han inte, den där stora präktiga Mátyás Tölösy Tóth.

De pratar ju i kör allihop, hur skulle jag begripa vad de säger.

Man vände sig nämligen till den allt magrare pastorskan för att klaga på pastorn, han höjer rösten mot oss, han lyssnar inte ens på vad vi har att säga.

Hur ska jag lyssna på dem om det är fem som pratar samtidigt. Hur ska jag kunna förstå dem när de pratar i mun på varandra.

Det var vad de äldste i församlingen ville, att han skulle lyssna till deras ord, från sin hustru, från pastorskan, om inte annat.

Pastorn måste höra och förstå deras stora missnöje.

Men hon begrep inte heller vad de ville säga, vad är det de pratar om, varför allt detta bråk om lite mejram.

Hon bara såg på dem med sina lavendelblå ögon.

Karlar är alla likadana, mitt barn, tro mig, det är inte lönt att laga maten med kärlek.

De ser inget, de hör inget.

Som en karl äter, sådan är han mot dig i sängen, det visste de gamla.

Jag har själv sett hur han sitter i sitt eget kök, på ena skinkan, och slänger i sig den dyrbara maten som pastorskan lagat. Du kan gissa vad han gör med den magra stackaren om nätterna, att hon jämt blir tunnare och tunnare.

Sen kan hon titta sig i sina skitiga speglar.

Tölösy, han är som ett vildsvin. En sån karl hade inte jag velat ha, inte för allt i världen.

Vem vill ha en sådan karl, som har glasögon och borst som sticker upp på huvet.

Han är inte dum han, han vet att hugga ved åt Häxan Teréz varje måndag.

Den där dumma Róza hamnade jämt bakom ryggen på Teréz, för gamlingen kunde väl för tusan inte hålla uppsikt jämt och ständigt, nån måste ju tänka på gamla tider, var och en tänker sitt, och då hamnade Róza ordentligt efter på sina dansande fötter. Hon gick och glodde på sina nakna fötter, på hur sanden rann över dem, hur det kluckade när den sprang fram mellan tårna, hur den bubblade upp kring fotknölarna när hon gick den romerska vägen fram.

Nu visste man att det fanns en stenlagd väg under sexfamnsvägen, med stora, fina stenar. Det fick var och en se under utgrävningarna, innan man fyllde igen hålen.

Annars såg hon upp mot den första himlen, vår himmel, och spanade efter en väg, kanske en sorts steg att ta sig upp till den där andra himlen på. Vad skulle hon luta stegen mot om hon nådde dit upp. Det kunde ingen människa veta nåt om, om den första

himlen och den andra, och Gud vet hur många himlar till. På nåt sätt hade Róza funnit dessa avlägsna himlar, kanske hade nån nämnt dem inför henne, om det var pastor Tölösy eller magister Hamza, de talade ständigt om sådant, att man skulle komma till den sjunde himlen, vore inte det ett under, då skulle man finna sin enda, okända gud som inte lurar en med falska änglar, fast Róza kunde ju inte räkna längre än till tre.

Dit skulle hon nå, det var allt hon visste.

Hon kunde ändå ha hört talas om mystiken i talet sju, att den som kommer till sjunde himlen finner sin enda lycka, sin skapare, men ingen kan ju se honom med ögonen, för han äger ingen fysisk form, och hans änglar är inte falska, medan alla andra änglar är idel falskhet och tomma frestelser.

Som barn sattes Róza i specialskolan i Pomáz, så att hon trots allt skulle få en skolgång, men i Pomáz lär hon inte ha lärt sig det.

Lärkor steg och sjönk i Rózas blick, de lyfte hennes själ mellan himmelen och jorden.

Det var där hon lärde sig att stava sitt namn. Hon skrev på varje pappersbit eller tidningskant med stora, fina skrivstilsbokstäver, att det var hon som var Róza.

Det skrattade man också åt.

Hon böjde bak nacken för att följa fåglarna med blicken medan hon gick.

Men som hon gick sedan, akta dig, mitt barn, så att inte ögonen rullar bakåt på dig. Hon ville väl se att inte heller lärkorna kom in i den där bortre himlen. Någonting drog henne uppåt med dem, drog blicken uppåt. Alldeles yr blev hon av lärkornas flykt, av allt detta ljus, när de virvlade upp med sin klara sång till himmelens högsta topp för att sen tumla ner, för en sådan salig höjd klarar för tusan inte ens fåglarna.

Här nere på jorden fick man ropa på henne.

Kom nu, Róza, för guds skull.